

Korb, Jüri Metssalu, Mari Sarv, Ave Tupits, Janika Oras, Ingrid Rüütel, Mari-Ann Rimmel jt.

Laekunud 12 366 lk käsikirju, (8762 lk originaalkirjapanekuid ja 3574 lk uurimuslikke materjale), 102 helisäilikut, 76 videokasseti ja -faili, 1391 digi- ja 755 must-valget ja värvifotot lubab öelda, et majanduskriis ei ole rahvaluule kogumistööle oma mõju avaldanud.

Astrid Tuisk

Konverents “Noorte hääled” 2010

21. ja 22. aprillil korraldasid Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Kirjandusmuuseum Eesti Kultuurkapitali toel viienda noorte etnoloogide ja folkloristide konverentsi “Noorte hääled”. Iga-aastane konverents annab ülevaate üliõpilaste ja kraadiõppurite uurimistööst. Tänavusel rahvusvahelisel konverentsil oli esinejaid Eestist, Indiast, Lätist ja Sloveeniast. Mõlemas muuseumis olid avatud ülevaatenäitused noorteadlaste konverentside ajaloost.

Konverentsi esimene päev (Eesti Rahva Muuseumis) keskendus etnoloogilistele probleemidele. Soome-ugri kultuuriuuringuid esindas neli ettekannet. Tartu Ülikooli etnoloogiadoktorand Piret Koosa tutvustas tänapäeva komi küla religioosseid liikumisi, keskendudes Ust-Kulomi rajooni Doni küla väikese protestantliku koguduse elule õigeusklikus ühiskonnas. Vaadeldi koguduse loomist, struktuuri ja tegevust ning suhteid külaelanikega, sh kohaliku õigeusu preestriga.

Tartu Ülikooli etnoloogiamagistrand Jaanika Jaanitsa uurimistöökomi noorte kultuurilistest praktikatest põhineb Sõktõvkari komi noorte küsitlusel ning sealseste kultuurikeskuste juures läbi viidud välitöödel. Jälgiti komi noorte enesemääratlust linnakeskkonnas, komi identiteedi olulisust ja kohalike kultuurikeskuste rolli selle kujundamisel. Viimased tegelevad noortele komi identiteedi vahendamise ja populariseerimisega, kuid noorte vastustest selgus kultuuritootjate vähene tegelik mõju. Tartu Ülikooli etnoloogiadoktorand Veniamin Murzin andis ülevaate lõuna-udmurtide ajaloost kuni aastani 1557, mil udmurdid allutati Vene riigile. Udmurdi vanema etnilise ajaloo juures peatus ettekandja pikemalt Kaasani khaaniriigi perioodil, mil suur mõjuvõim oli udmurdi soost vürstidel. Tartu Ülikooli folkloristika doktorand Ekaterina Chirkova rääkis põhjandmurtide tänapäevastest loitsupraktikatest, visandades selleks ühes külas teadjaks (*valas*) peetava naise tegevuse piirjooni. Viimane kasutab kodumajapidamisega seotud loitse ja arstimissõnu, mida ettekandja lähemalt tutvustas.

Tänapäeva Eesti ühiskonda käsitlesid ühel või teisel viisil kolm ettekannet. Tartu Ülikooli kommunikatsioonijuhtimise ja etnoloogia magistrand Terje Toomistu uurib nõukogude (rõivastuse) sümbolika tähendusi eesti ja vene noorte seas. Esialgsete tulemuste põhjal tõi ta välja mitmeid erinevusi. Venemaa linnanõured suhtuvad nõukogude sümbolika kasutamisesse riietuses ja väljenduses pigem postmodernistli-

kult, st pealiskaudselt ja neutraalselt, pidades seda samas tihti osaks rahvuslikust identiteedist, mida ei peaks salgama. Eesti juurtega noortes tekitab see sümbolika pigem negatiivseid assotsiatsioone, mis on seotud ajaloolise dimensiooniga. Tartu Ülikooli etnoloogiamagistrand Eva-Liisa Roht on alustanud seni vähe tähelepanu pälvinud Eesti mustlaste uurimist. Ta vaatles romide ja domineeriva ühiskonna interaktsiooni romide enesepresentatsiooni kaudu. Viimases eristas E.-L. Roht kolme omavahel põimuvat kategooriat: enese teadlik esitlemine domineerivale ühiskonnale, etnilise identiteedi tagaplaanile jätmine ja selle varjamine, enese identifitseerimine oma traditsioonide ja kombestiku kaudu (oma eripära väljapoole ei rõhutata). Eesti Humanitaarinstituudi kultuuriteooria magistrand Age Kristel Kartau lühiettekanne tutvustas tai massaaži päritolu, selle seoseid budismiga ning sidus teema nende inimeste elulugudega, kes on nimetatud manuaalteraapika võttestiku Eestisse toonud, õpetavad ja kasutavad seda.

Kolm ettekannet käsitlesid identiteediloomet ja rakendusfolkloristikat. Tartu Ülikooli külalisdoktorand, Indiast Gauhati Ülikoolist pärit folklorist Kailash Dutta võrdles oma ettekandes setu kuningriigi päeva Eestis ja Torāchirā Bihu festivali Assami osariigis Indias. Ta tutvustas lähemalt nende festivalide pidamise põhjusi ja nendel toimuvaid tegevusi ning vaatas, missugune on nende pidustuste roll kohaliku etnilise rühma identiteediloomes ja -tugevdamises. Festivalide erinevused tulenevad ühiskondlikust kontekstist, aga samuti kultuurilistest, poliitilistest ja majanduslikest faktoritest, sarnased on nad etnilisuse ja identiteedi väljenduskohtadena. Tartu Ülikooli etnoloogiatudeng Helleka Koppel analüüsis paikkondliku identiteedi konstrueerimise võimalusi Ruhnus tänapäeval, kus peaaegu kõik püsielanikud on saarele sisse rännanud pärast Teist maailmasõda. Ta nentis, et kuigi varasem sajanditepikkune rannarootsi kultuur on katkenud ja ajaloolist identiteeti isiklikul tasandil sellele rajada ei saa (genealoogiliselt peetakse võõraks), siis saare praegused elanikud ei soovi sellest ka täielikult lahti öelda, vaid kasutavad seda suhestumisel saare kui kultuurilise ja loodusliku keskkonnaga ja turismiarengus (geograafiliselt peetakse omaks). Paikkondlikku identiteeti aitavad luua ja tugevdada ka muud tänapäevase mad faktorid (saarele sattunud karu kui identiteedimarker väljapoole, võitlus ühise eesmärgi eest kui ühistunde loomise võimalus kogukonnas). Tartu Ülikooli folkloristika magistrand Kati Taal reflekteeris oma tööd Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse Põlva maakonna rahvakultuurispetsialistina, tõstatades küsimusi rahvaluulealase ülikooliõpetuse rakenduslikkusest pärimuskultuurielu koordineerimisel ning mõtiskles, kuidas praktiline ja akadeemiline maailmapilt omavahel põrkuvad ja põimuvad.

Konverentsi rahvaluulepäeva (22. aprillil Eesti Kirjandusmuuseumis) alustas Tartu Ülikooli tudeng Kaisa Kulasalu ettekandega “Uhkus ajab upakile: kalamehe ja tema ahne naise loo (ATU 555) soovidemaailm”. Euroopast Indo-Hiinani levinud muinasjutul on kolm redaktsiooni: esimeses täidab soove kala, teises vähk ja kolmandas on soovide täitumine seotud mingi puu, tihti hiiepuuga. Muinasjutu soovid on kooskõlas kohaliku sotsiaalajaloolise olustikuga ning kuigi redaktsioonidel on kirjanduslike mõjusid, annavad need edasi jutustajate arusaamu ihaldusväärseist hüvedest, aga ka rahvalikust eetikast – liigne ahnus põhjustab õnne pöördumise. Eesti Rahvaluule Arhiivi (ERA) ligikaudu poolsada ATU 555 juttu on kooskõlas talupoegliku maailmaga: hea söögi, riiete ja mugavuste asemel soovitakse tihti paremaid tootmisva-

hendeid, leivavilja ja küttepuid, karistuse toob aga näiteks kuningavõimu ihalemine. Ettekandja osutas, et tegu on karjäärijutuga, kuna soovitu kaob lõpuks käest, siis on tegemist ka antimuinasjutuga. Sarnane süžee esineb teisteski žanrides, nt anekdootides.

Margaret Lyngdoh North Eastern Hilli ülikoolist Indiast kõneles haihtuva hääletaja muistendist. Keskendudes Kirde-Indias, Shillongis elavale khaaside kogukonnale, analüüsis ettekandja päriselul põhineva mõrvaloo tõukel tekkinud haihtuva hääletaja muistendit, mille põhiliseks jutustamiskohaks on kohalikud taksod kui üks loo sündmuskohtadest. Samuti on taksod liiklusummikute tõttu muutunud ajaveetmispaigaks ning baasiks erinevate lugude tekkele ja levikule. Ettekandja andis muistendi taustal ülevaate khaaside kogukonnast ja eluviisist ning analüüsis ühiskonnakorralduse ja muistendisüžee omavahelisi nihkeid ja muutusi. Samuti kõrvutas ta kohalikku muistendit teiste maade folklooris esineva samasuguse materjaliga.

Tartu Ülikooli magistrant Moon Meier jälgis Ungari jutuvestja András Bereczi maailmavaadet ja jutuvestmiseetikat. Süvaintervjuule põhinev analüüs tõi välja Eestiski käinud intervjueeritava jutuvestmiseetika, suhtumise tänapäeva meediasse, hinnangud murretele ja keelekasutusele ning suhtumiserinevuse maa- ja linnapäärimusse ning selle, kuidas ta püüab oma nägemust teistele edasi anda. Ettekannet ilmestasiid tõlkekatked intervjuust ning fotod.

Inge Annom ERAst andis ülevaate aastatel 1931–1937 Paulopriit Voolaise poolt kogutud Lutsi maakonna mustlaste juttudest. P. Voolaine kogus Lutsist ka eestlaste, poolakate, leedukate jt rahvaste lugusid ja laule. Mustlaste eesti ja vene keeles jutte on ERAs hoiul ligi 90. Ettekandja andis ülevaate kirjapanekutes esinevatest jutužanridest, võrdles muinasjutte O. Kallase kogumikus *Kaheksakümmend Lutsi maa-rahva muinasjuttu* (1900) avaldatuga ning tõi esile mustlaste ja nende naabrite jutuvara erinevused ja sarnasused.

Tartu Ülikooli rahvaluule osakonna doktorant Toms Çencis käsitles läti mütoloogia kui teadusliku uurimise objekti konstrueerimist. Ettekande võtmesõnaks oli uurimisobjekti konstrueeritus, mida mõjutavad suhted erinevates valdkondades tegutsevate, päevakajaliste teemade, ideoloogiate, isikulugude, institutsionaalsete arengute ja muude mõjurite vahel. Ettekandja näitas, et teadusajalooga tegelemine tähendab bibliograafia kaardistamist, elulooliste andmete ja institutsionaalse ajaloo uurimist, rahvusvaheliste teadustööde võrdlust, võimu ja teadmiste loomise suhete analüüsi ning lünkade ja paralleelide avastamist erinevatel uurimisperioodidel.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia tudeng Aare Tooli uuris arvutiprogrammi PRAAT abil, kuidas suhestuvad setu laulus omavahel kaks muusikalise mõtlemise tüüpi, millest üks on uuemat (diatooniline laad), teine vanemat (pooltoon-poolteisttoon laad) päritolu. Ettekandja analüüsis kolme setu koori Helmine (Mikitamäe küla), Leiko ja Kuldatsäuk (Värska) ühe ja sama viisitüübi 1996. ja 2006. aasta mitmekanalilisi salvestisi ja arutles tulemuste abil, kas setu kooris on selgelt eristatavad kummagi mõtteviisi kandjad või on kaks süsteemi juba sulandunud teatavaks varieeruvaks helireaks. Akustilise analüüsi tulemuste põhjal võis ettekandja tõdeda, et tänaseks päevaks on pooltoon-poolteisttoon-laad suures osas loovutanud oma koha hilisemat päritolu diatoonilisele laadile. Samas on vähe neid lauljaid, keda saaks pidada puhtdiatoonilise mõtlemise esindajaks.

Matej Goršič Ljubljana Ülikoolist analüüsis ettekandes päikesevalgust takistava hiigelpuu motiivi eri rahvaste (nt soome, eesti, ingeri, mordva, india jne) folklooris. Võttes arvesse soomeugrilaste algupärast keskkonda, oli suur puu algses soome-ugri müüdis arvatavalt mäe otsas kasvav kask. Soome-volga rahvaste saabumine Läänemere äärde ning hilisem kalevalavärsi ilmumine mõjutas aga tugevalt balti-soome müüdi sünni ja arengut. Ettekandja kirjeldas põhilisi motiiviga ajas toimunud muutusi ning illustreeris ettekannet vastavate näidetega regilauludest.

Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituudi magistrant Liisi Laanemets käsitles Tallinna ja Harjumaal setode leelokoori Sõsarõ ajalugu ning selles osalenud ja/või osalevaid inimesi. Sõsarõ koondab seto juurtega naisi, kes laulmise abil püüavad alal hoida oma traditsioone. Koori üsna värske liikmena andis ettekandja ülevaate setode lauluelust peamiselt Tallinnas ja Harjumaal ning vaatles, kuidas Sõsarõs lauldakse, mida see koori liikmetele tähendab ning milline on koori tegevuse sotsiaalne kontekst.

Reeli Reinaus tutvustas ja võrdles internetiportaali Delfi Naistelehe 2005. ja 2010. aasta veebibeebi projekte. Mõlemal juhul said lugejad kaasa elada kahe tulevase ema elamustele ja mõtetele lapseootuse perioodil. Kui esimeses projektis osaleja ei varjanud oma isikut, siis teisel korral jäid ema ja veebibeebi anonüümseteks. Ettekandes olid võrdluse all projektide aktuaalsus, nende sõnum ja lugejate reaktsioonid, analüüse ilmestasid ekraanil vahelduvad katked veebipäevikute sissekanetest.

Tartu Ülikooli magistrant Liis Reha tutvustas Kolga mõisaga seotud kummituslugusid ning nende põhjal koostatud uudseid meelelahutuslikke programme, milles kajastuvad selgesti ka ümbruskonna rahva pingutused kultuuripärandi püsijäämise nimel. Ettekandja tõi näiteid kohalike ettevõtjate ideedest ning kirjeldas Kolga mõisa kui sümbolit, millest on loodud omamoodi kummitustepesa.

Tartu Ülikooli magistrant Carolina Pihelgas kõneles usundilise ja müütilise taustaga koerakoonlase-motiividest 20. sajandi eesti luules. Kõne all olid Karl Eduard Söödi, Henrik Visnapuu, Marie Underi, Aino Perviku, Jüri Üdi ja Hando Runneli luuletused, milles esinevaid koerakoonlaste kujutlusi võrreldi rahvaluulega. Seejuures tulid esile nii rahvaluule mõjutused kui ka reaaleulisemad koerakoonlaste kirjeldused.

TÜ magistrandi Kaisa Sammelselja vaatmik "Pilguheit pühapaikadesse" tutvustas Eesti Kirjandusmuuseumi projekti Radar raames toimunud välitöid kohapärimuse kaardistamiseks Lahemaa rahvusparkis 2009. aasta suvel. Projekti eesmärk on luua digitaalne Eesti kaart, mis annaks ülevaate, kuidas inimesed on mõtestanud ja kujutanud ümbritsevat maastikku ning seob reaalsed paigad rahvaluule- ja kultuuri-loomulises arhiivis säilitatavate pärimustekstidega. Välitööde käigus külastati mitmeid pühapaiku, mõnest andis stendiettekanne ka ülevaate. Arhiivitekstidele kõrval kasutas ettekandja maausulistega tehtud intervjuusid, milles määratleti milline on hiis ja mida see tähendab küsitletavatele.

Konverentsi rahvaluulepäeval esitleti ka uut artiklikogumikku *Pro Folkloristica XV. Vahetatud laps* (toimetajad Ave Tupits ja Kanni Labi), mis koosneb 2008. ja 2009. aasta "Noorte häälte" ettekannete põhjal kirjutatud kaheksast artiklist. Noorteadlaste konverentside ajalugu tutvustava näituse koostasid Ave Tupits ja Rein Saukas.

Marleen Nõmmela, Ave Tupits